

אלא, אי אמרת, אם תאמר שאדר הסמוך כ-א לניסן הוא לעולם חסר, אמאי מחללינן עליו את השבת?! הרי גם אם לא יבואו העדים ויעידו, בלאו הכי בית דין יקדשו את ניסן ביום השלשים, שהרי אדר הסמוך לניסן לעולם הוא חסר! (473)

ומתצינן: הטעם שחיללו את השבת איננו כדי שהחדש יתקדש בזמנו, אלא משום דמצוה לקדש על ידי הראייה, על פי עדים שראו את חידוש הלבנה, ולא על פי חשבונות חכמים.

שנאמר [שמות יב]: "החדש הזה לכם ראש חדשים". ודרשו חכמים מהמילה "הזה", שאמר הקב"ה למשה "כזה [את חידוש הלבנה] ראה, וקדש".

איכא דאמרי, יש אומרים שרב נחמן בא להוכיח מהמשנה דלהלן שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר:

אמר רב נחמן: אף אנן נמי תנינא, אף ממשנתנו יש להוכיח שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר.

שהרי שנינו: על שני חדשים מחללין את השבת — על ניסן ועל תשרי. ורב נחמן הבין

הגולה מניחים שעשו אחד מלא ואחד חסר, עד שיוודע לך על ידי בני ארץ ישראל היורדים לגולה שהוקבע ראש חדש אדר ב' בזמנו, ביום השלושים לאדר הראשון. ועשו את הראשון חסר [29 יום].

שלחו ליה רבנן למר עוקבא: אדר הסמוך לניסן — לעולם חסר. בין באדר ב' בשנה מעוברת, ובין באדר בשנה שאינה מעוברת. (472)

מתיב רב נחמן סתירה לדבריהם:

שנינו במשנה [להלן כא ב]: על שני חדשים היו העדים שראו את הלבנה מתחדשת ביום השלושים, יוצאים לירושלים, ומחללין את השבת בכך שיצאו חוץ לתחום שבת [שהוא אלפיים אמה], כדי שבית דין שבירושלים יוכלו לקדש את החדש בזמנו:

על ניסן, ועל תשרי, מפני שכל המועדים תלויים בראשי החדשים הללו.

אי אמרת בשלמא זמנין מלא וזמנין חסר, אם תאמר שאדר הסמוך לניסן פעמים שהוא מלא ופעמים שהוא חסר, מובן שמשום הכי מחללינן, כדי שבית דין ידעו שהלבנה נראתה ביום השלשים, וצריך לקדש את החדש באותו היום, ולא למחרת.

472. ממשנתנו לכאורה מוכח שלא כשיטה זו. דכלהלן בהערה הבאה.

473. אף מדברי משנתנו יש להוכיח שאדר הסמוך לניסן פעמים מלא ופעמים חסר. שהרי שנינו במשנה שהשלוחין היו יוצאין על ניסן, ואם נאמר שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר אם כן לא היה צורך לשלוח שלוחים על הדבר!

ואם כן קשה: מדוע הגמרא הקשתה מדברי המשנה דלהלן? היה ראוי להקשות מדברי משנתנו שנשנתה קודם!

ותירצו התוספות שבסוף הסוגיא הגמרא הקשתה על הסוברים שאדר סמוך לניסן לעולם חסר, ודחתה את דבריהם. ולכן הגמרא לא מדקדקת ומקפידה אם להקשות ממשנתנו מתחילתה או סופה [ריטב"א בהסבר דברי

מלא, ויתקדש על פי עדותם למחר, יש להשיב:

אי דאקלע יום שלשים בשבת — הכי נמי שאין העדים מחללין את השבת. אלא ימתינו למחר, ויעידו ביום השלשים ואחד, ויקדשו בית דין את החדש על פיהם.

אך **כא, במאי עסקינן**, במה מדובר כאן — **דאקלע יום שלשים ואחד בשבת**, וראו עדים באותו היום את הלבנה. ואם לא יבואו העדים, הרי אין חודש יותר משלושים ואחד יום, ולפיכך בית דין יקדשו את החדש שלא על פי הראיה.

ולכן מחללים הם את השבת, משום **דמצוה לקדש על הראיה**.⁽⁴⁷⁴⁾

מתיב הקשה רב כהנא על מה שאמרנו שמחללים את השבת משום שמצוה לקדש על הראיה, ועל מאן דאמר שאדר הסמוך לניסן הוא לעולם חסר, מהמשנה לקמן [כא]:

דתנן: **כשהיה המקדש קיים, היו מחללין אף על בולן, על כל החדשים, מפני תקנת הקרבן**, מוספי ראש חדש שיקרבו בזמנם, ביום שהלבנה התחדשה.

מדכולחו, ממה שלמדנו שהטעם שמחללים שבת על כל החדשים, הוא **לאו משום**

שטעם הדבר הוא משום שמצוה לקדש את החדש על פי הראיה, ולא על פי חשבונות חכמים.

ולכן, **אי אמרת בשלמא**, המשנה מובנת רק אם תאמר שאדר הסמוך לניסן **לעולם חסר, ומשום הכי מחללינן** את השבת, משום **דמצוה לקדש על פי הראיה**.

אלא, אי אמרת זמנין מלא זמנין חסר, אם תאמר שאדר הסמוך לניסן פעמים שהוא מלא ופעמים שהוא חסר — **אמאי מחללינן!**?

ומדוע לא יתקנו שאם נראתה הלבנה בשבת, ימתינו העדים עד יום השלשים ואחד, ולא יחללו את השבת, אלא **נעבריה האידנא**, בית דין יימנעו מלקדש את החדש עתה ביום השלשים, וממילא נמצא שהחדש מעובר. ו**נקדשיה למחר**, שלמחרת יגיעו העדים ויעידו שראו את חידוש הלבנה, ויקדשו בית דין את החדש על ידי ראיתם!

ודוחה הגמרא את ראיית רב נחמן, כי אי אפשר להוכיח מכאן שאדר הסמוך לניסן הוא לעולם חסר. אלא, לעולם הוא לפעמים מלא ולפעמים חסר.

ומה שדייק רב נחמן, שאם הוא יכול להיות מלא, מדוע מחללים עליו את השבת, והרי יכולים העדים להמתין עד למחר, ויהיה

אם כן, מדוע דוקא בחדשים שהזכרו במשנה מחללים את השבת, ולא בשאר החדשים? הרי בכלם יש מצוה לקדש על פי הראיה!

וכתב הריטב"א [ד"ה א"ב זמנין] שאכן הגמרא יכלה להקשות כך. אך הגמרא העדיפה לדחות תירוץ זה ממשנה מפורשת שמוכח ממנה

תוספות]. ועיין תירוץ נוספים בספר המאור, וברשב"א ר"ן וריטב"א ותוספות ר"ד.

474. יש להקשות על תירוץ זה: אם אכן הטעם שהעדים חללו את השבת, זה כדי שיקיימו את המצוה לקדש על פי הראיה [ולא על פי חשבון],

אמר עולא: ידעי חברין בבלאי, מאי טיבותא עבדינן בהדייהו! בני בבל מכירים בטובה שאנו, בני ארץ ישראל, עושים עמהם כאשר אנו מעברים את אלול.

והוינן בה: מאי טיבותא?

ומשנינן: עולא אמר: משום ירקיא. כאשר הימים הטובים שבתשרי היו עומדים לחול בצמוד לשבת, לפניה או לאחריה, היו מעברים את החודש. ובכך היו מפרידים ביום חול בין השבת והיום טוב.

ועשו זאת כדי למנוע מצב של שני ימים צמודים של חג ושבת, שאז מרקיבים הירקות שנאכלין כשהן חיים, כיון שנתלשו בערב יום טוב או בערב שבת, והיה הדבר מונע את שמחת יום טוב.⁽⁴⁷⁶⁾

וילהלן הגמרא תבאר מדוע היתה תקנה זו לטובת בני בבל ולא לבני ארץ ישראל.

רבי אחא בר הנינא אמר: משום מתיא.

בגלל כבוד המתים. כי כאשר חל יום הכיפורים סמוך לשבת אי אפשר לקבור את המתים שמתו באחד מהם, עד מוצאי היום השני.

דמצוה לקדש על פי הראייה, אלא משום תקנת הקרבן, כדי שיקרב בזמנו, יש לנו ללמוד שניסן ותשרי, נמי — זה שמחללים עליהם את השבת, זה לאו משום דמצוה לקדש על הראייה, אלא כדי שבית הדין ידעו שהלבנה התחדשה ביום השלשים, ויקדשו את החודש באותו היום, ולא למחרת.

אי אמרת בשלמא, זמנין מלא וזמנין חסר, אם תאמר שאדר הסמוך לניסן פעמים הוא מלא ופעמים הוא חסר, משום הכי מחללינן על ניסן, כדי שבית דין יקדשוהו ביום השלשים, ולא ביום השלשים ואחד.

אלא, אי אמרת שאדר הסמוך לניסן, לעולם הוא חסר — אמאי מחללינן? הרי גם אם העדים לא יחללו את השבת, בית דין יקדשו את ניסן ביום השלשים!

ומסקינן: תיובתא! אכן מכאן יש סתירה לדברי הסוברים שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר.⁽⁴⁷⁵⁾

לעיל הגמרא הוכיחה שבית דין יכולים לעבר את אלול, והגמרא כאן ממשיכה לדון בדבר.

כי אתא, כאשר בא עולא מארץ ישראל לבבל, אמר: עברוה לאלול! בית דין שבירושלים עיברו את אלול, ועשאוהו שלשים יום.

שפעמים אדר היה מלא ופעמים חסר. אבל היום שמקדשים על פי חשבון עושים את אדר הסמוך לניסן חסר. רשב"א ר"ן ריטב"א. וכעין זה כתבו תוספות יט ב ד"ה אדר. [עייין שם היטב].

שהטעם שהעדים חיללו את השבת אינו משום שמצוה לקדש על הראייה. [וכן כתב הרשב"א להלן סוף כא ב].

475. ומכל מקום, אנו נוהגים שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר. וביארו הראשונים שדוקא בזמן שקדשו על פי הראייה מסקנת הגמרא

ולאול משום מתיא! שבכל זאת יעברוהו בית דין, משום כבוד המתים, שלא ירקיבו!

ולכן, חוזרת בה הגמרא, ואומרת: אכן לדברי הכל מעברים את אלול כשיום הכיפורים חל באחד בשבת:

אלא, איכא בינייהו, ההבדל ביניהם הוא אחר:

לענין יום טוב הסמוך לשבת — בין מלפניה, בין מלאחריה: (477)

למאן דאמר משום ירקיא — מעברינן כדי שלא ירקיבו הפירות ביום השני, ויתבטל משמחת שבת או יום טוב.

ואילו למאן דאמר משום מתיא, אין מעברינן, כי הרי אפשר לקבור את המתים ביום טוב בעממי, על ידי נכרים, [כמבואר במסכת ביצה ו א].

אבל ביום הכיפורים שקדושתו כשבת, לא התירו לקבור את המת על ידי נכרים.

ומקשינן: ולמאן דאמר משום מתיא, אמנם אין צורך לעבר את אלול כשיום טוב חל סמוך לשבת משום מתיא, אך בכל זאת, לעבריה יעברוהו משום ירקיא!

ומתצינן: לדעתו אפשר לתקן את הירקות בחמימי, על ידי ששורים אותם במים חמים, והרי הם חוזרים לקדמותם.

ועיברו את השנה משום כבוד המתים, שלא יסריחו [על ידי ששוהין יומיים] בכבל.

[ולהלן הגמרא תבאר מדוע בני ארץ ישראל לא היו צריכים לזה].

והוינן בה: מאי בינייהו? מהו ההבדל להלכה בין שני הטעמים?

ומשינן: איכא בינייהו, יש הבדל ביניהם, לענין יום הכיפורים שחל להיות אחר השבת:

מאן דאמר שעיברו את אלול משום מתיא [המתים], אזי גם באופן זה מעברינן, כדי להפריד בין הימים, בשביל שלא יסריחו המתים.

ואילו למאן דאמר משום ירקיא, הרי יום הכיפורים אסור באכילה, ולא ימת קא בעי לחו, למתי צריך את הירקות — לאורתא, למוצאי יום הכיפורים.

ולדבריו אין צורך לעבר את אלול, שהרי לאורתא — טרח ומייתי! בערב אפשר לטרוח ולתלוש ירקות טריים מן השדה, ואין צורך ללקט מערב שבת בשביל מוצאי יום הכיפורים. ולכן אין צורך לעבר את אלול משום הטעם הזה.

ומקשינן: ולמאן דאמר שהיו מעברינן את אלול משום ירקיא, אמנם אין צורך לעבר בשביל הירקות את אלול כשחל יום הכיפורים לאחר השבת — אך לעבריה

477. רבנו תם לא גורס "מלפניה", מפני שכאשר חל ראש השנה לפני שבת [שאז גם יום טוב ראשון של סוכות ושמייני עצרת חלים לפני שבת]

477. רבנו תם לא גורס "מלפניה", מפני שכאשר חל ראש השנה לפני שבת [שאז גם יום טוב ראשון של סוכות ושמייני עצרת חלים לפני שבת]

ולכן אין מעברים את אלול משום ירקיא. (478)

ומקשינן: **אי חכי**, אם מעברים את אלול משום הירקות או משום כבוד המתים, מדוע אמר עולא שעברו את השנה לטובת בני בבל?

מאי שנא לדידן, במה שונים בני בבל, שעברו דוקא בשבילם את השנה?

הרי **אפילו לדידהו נמי**, אפילו לצורך בני ארץ ישראל צריך לעבר את אלול, שהרי גם להם יש ירקות ומתים!

ומתצינן: **לדידן — חביל לן עלמא**. לנו, בני בבל, חם, מפני שבבל עמוקה ואין האויר שולט בה כבארץ ישראל.

אבל **לדידהו**, לבני ארץ ישראל, שהארץ היא ארץ הרים ובקעות, שולט שם האויר, ולא **חביל להו עלמא**, לא חם להם.

ומקשינן: **איני**! הרי יש סתירה לדברי עולא ורב אחא בר חנינא, שאמרו מעברים את אלול לצורך הירקות או המתים:

והתני רבה בר שמואל ברייתא:

יש צורך לעבר את השנה משום שלש סיבות:

א. עדיין לא צמחה התבואה הנקראת "אביב", ואם לא יעברוה, נמצא שפסח לא יהיה בחדש האביב. ובתורה נאמר "שמור את חדש האביב ועשית פסח".

ב. עדיין לא הגיעה תקופת ניסן על פי שנת החמה.

ג. עדיין לא צמחו פירות האילן. (479)

ואז היו מעברים את השנה בהוספת חודש אדר [כמבואר בסנהדרין יא ב].

ושנינו בברייתא: **יכול כשם שמעברין את השנה לצורך** [שלשת הענינים המבוארים], **כך מעברין את החדש לצורך** [ירקות או מתים]?

תלמוד לומר שמות יב: "החדש הזה לכם ראש חדשים". ודרשו חכמים: **כזה**, כחידוש הלבנה הזה, **ראה**, וקדש מיד, ולא תמתין אפילו לצורך!

ואם כן, איך אמרו עולא ורב אחא בר חנינא שמעברים את חודש אלול לצורך ירקות או מתים?

אמר רבא: לא קשיא.

כאן שהתירו עולא ורב אחא, זה **לעברו**, להפוך חדש חסר למלא, לצורך.

הכיפורים סמוך לשבת ושייכת בזה תקנת מתיא. ועיין תירוצים נוספים בעל המאור וברשב"א ריטב"א ור"ן ותוספות הרא"ש.

478. בערוך לנו כתב שרק ביום טוב מותר להשרות את הירקות בחמין, אבל בשבת אסור. ומכל מקום אף כשחל יום טוב לפני שבת [שאסור לשרות את הירקות בשבת בחמין], בכל

זאת יש תקנה לירקות שישרו אותם בחמין ביום טוב, והם לא יתיבשו בשבת.

479. ורואים שיתאחר בישראל עד אחר חג השבועות. ששבועות הוא זמן הבאת הביכורים [חג השבועות נקרא בתורה "חג הביכורים". במדבר כח]. ואם לא יתבשלו הפירות עד חג השבועות, לא יוכלו להעלות את הביכורים

ואילו כאן, הברייתא שאסרה, זה לקדשו ביום השלושים, לצורך, כשלא נראתה הלבנה באותו היום.

שאם אירע והלבנה לא נראתה בכ"ט אלול, אין מקדשים את יום השלשים לצורך הירקות או המתים, על אף שאם לא יקדשוהו עתה יהיו שבת ויום הכיפורים סמוכים זה לזה.

והבי קאמר התנא בברייתא:

יכול בשם שמעברין את השנה ואף את החדש לצורך, כך גם מקדשין את החדש לפני זמנו לצורך?

תלמוד לומר: "החדש הזה לכם" –

כזה ראה, קודם כל תראה כזה חידוש לבנה, ורק אחר כך קדש.

אבל לעבר חודש חסר לצורך, מותר, מפני שכאשר נכנס ראש חדש [ביום השלשים ואחד], כבר נראה חידוש הלבנה מאתמול.

וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי: בית דין

מאיימין על העדים שבאו להעיד על החדש שנראה בזמנו, ביום השלשים, שלא יעידו, כאשר רצו בית דין לעברו.

ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו, ביום השלשים, שיעידו עדות שקר שראו את הלבנה, גם אם רצו בית דין לקדשו לפני זמנו, לצורך.

ומקשינן: איני! הרי יש סתירה למה שאמר רבי יהושע בן לוי (480) [שאין מאיימין על העדים להעיד עדות שקר ביום השלשים, ולומר שראו שהלבנה התחדשה]:

והא שלח ליה רבי יהודא נשיאה לרבי אמי: (481) הווי יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו: מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו ביום השלשים, להעיד עדות שקר שראו שהלבנה התחדשה באותו היום, כדי לקדשו ביום השלשים לפני זמנו.

ואף על פי שלא ראוהו, יאמרו "ראינו"! (482)

אמר תירץ אביי: לא קשיא:

הא, מה שאמר רבי יוחנן שמקדשים את

שהביא רבה בר שמואל שתירצה רבה [כגירסת הספרים שלנו הוא רבא] כשיטת רבי יהושע בן לוי. ומקשינן, שלפי זה הברייתא שלא כדברי רבי יוחנן.

ואף הר"ח כתב שהגמרא מקשה על דברי רבה. [עיי' טורי אבן שכתב שצריך לומר בגמרא "רבה" ולא "רבא", וזה כגירסת הראשונים הנ"ל]. [ועיי' בתחילת דברי הריטב"א].

482. איך אפשר לאיים העדים להעיד עדות שקר, ולעבור על מה שנאמר בתורה "לא תענה ברעך עד שקר"? ראה להלן הערה 485.

למקדש בשעה שעולים לרגל, ויצטרכו לטרוח ולהעלותם בפעם אחרת. ולכן היו מעברים את השנה. רש"י סנהדרין יא ב.

480. עיי' בהערה הבאה.

481. הקשה הריטב"א: וכי אפשר להקשות מדברי רבי יוחנן על דברי רבי יהושע בן לוי?! והלא מצאנו שהם חולקים זה על זה בכמה מקומות!

ומסקנת הריטב"א שהגמרא אינה מקשה על דברי רבי יהושע בן לוי, אלא על הברייתא

בו ביום השלושים, אזי יש צורך לחסרו כדי שלא יהיו יותר משמונה חדשים מעוברים.

וחידש רבי יהושע בן לוי, שמשום צורך כזה אין מקדשים את החודש לפני זמנו. אלא רק בניסן ותשרי עושים זאת משום צורך המועדות. רש"י. (484) (485)

רבא אמר: מה ששנינו בברייתא שהביא רבה בר שמואל שאין מקדשין את החודש שלא בזמנו, כוונתו היא שאין מקדשים לפני זמנו, ואף לא מעברין לאחר זמנו [כמו שמשמע מלשון הברייתא], ובכל זאת אין מכאן קושיה על עולא ורב אחא שאמרו שמעברים את אלול לצורך:

החדש לפני זמנו, מדובר **בניסן ותשרי**, שהמועדות תלויים בהם, ומקדשים אותם לצורך [ירקיא או מתיא]. (483)

ואילו **הא**, מה שאמר רבי יהושע בן לוי שאין מקדשין את החודש לפני זמנו, מדובר **בשאר ירחי**, שאין בהם צורך למועדות, אין מקדשים אותם לפני זמנם לצורך אחר.

[משום ששנינו במסכת ערכין ח ב, שאין פוחתין מארבעה חדשים מעוברים בשנה, ואין מוסיפין יותר משמונה, וטעם הדבר מפורש שם.

ואם אירע שעברו כבר שמונה חדשים השנה, ועתה הגיע חדש שהלכנה לא נראתה

העדים עוברים על מה שנאמר בתורה "לא תענה ברעך עד שקר"!

ומכאן הוכיח אותו חכם כדברי רבי עקיבא איגר [בתשובה קעז] שאיסור לא תענה שייך רק בעדות הנוגעת לאדם אחר, שנאמר: לא תענה "ברעך", אבל בעדות החדש לא שייך הלאו הזה. אבל הקהלות יעקב שם מפקפק בדברי רבי עקיבא איגר, עיין שם. וכתב שאפילו אם נאמר שלא כדברי רבי עקיבא איגר, יש לומר שאיסור "לא תענה" נאמר רק כשמעידים בפני בית דין שאינם מכירים בשקרם, אבל כשמעידים בבית דין שמכירים בשקרם, אין זה עניית עדות, אלא מילים בעלמא.

ובספר פירות תאנה הביא את דברי תוספות הרא"ש בכתובות [לב א], שכתב כי עדים זוממין הותרו מכללן בעדות החדש, שמאיימין עליהן לומר ראיתי, אף על פי שלא ראו. ומשמע מדבריו שאף בעדות החדש עובר בלא תענה. ואף כאשר בית דין מכירין בשקרו. אלא שזה הותר מכללו. ושלא כדברי רבי עקיבא איגר, ואף שלא כדברי קהילות יעקב.

483. ריטב"א בהסבר שיטת רש"י [כפי הגירסא ברש"י שלפנינו ועיין בריטב"א]. וראה בהערה הבאה.

484. כך פירש רש"י. אבל יש מפרשים להיפך, שבשאר החדשים מאיימין לקדש שלא בזמנו, ואילו בניסן ותשרי אין עושים כן כדי שהמועדות יהיו בזמנם, שהרי נאמר "החדש הזה" על ניסן, שבו הפסח. ועל זה דורשים "כזה ראה וקדש" שהמועד יהיה בזמנו. וכן בתשרי יש מועד [דהיינו ר"ה יו"כ וסוכות]. אבל חג השבועות אינו תלוי בקביעות ראש חדש אלא במנין ימי העומר כמבואר בגמרא ו א. ופירוש זה מובא בתוספות, ובשאר הראשונים ביתר הרחבה. והר"ח פירש כרש"י והוכיח כן מהירושלמי. ועיין ריטב"א ובעל המאור.

485. בקהילות יעקב כאן הקשה בשם חכם אחד: איך בית דין יכולים לאיים על העדים להעיד עדות שקר משום תקנת הירקות והמתים? והלא

ולכן עצרת שבשנה הבאה מתאחרת ארבעה ימים לאחר עצרת זו.

ולדעת אחרים, כיון שהשנה היא 354 יום, לעולם יש ששה חודשים חסרים, ועוד ששה מלאים בשנה — חודש אחד מלא וחודש אחד חסר.

משום שמולד הלבנה הוא כל 29 ימים ומחצה. (486) והרי זה 59 ימים בשני חודשים, לפיכך עושים חדש אחד מלא וחדש אחד חסר, ויחד הם 59 ימים. וסך הכל בשנה יש 354 יום. ולדבריהם אין מעברין או מחסרין שום חדש בשנה, ואפילו לצורך. (487)

ואם היתה שנה מעוברת, יש בין עצרת שבשנה זו לעצרת שבשנה הבאה חמשה ימים, מפני שמוסיפים באותה שנה חדש

משום שהא דתני רבה בר שמואל — כדעת "אחרים" היא, אבל חכמים חולקים על זה:

דתניא: אחרים אומרים: אין בין עצרת שבשנה אחת לעצרת שבשנה הבאה, ואין בין ראש השנה שבשנה אחת לראש השנה שבשנה הבאה, אלא ארבעה ימים בלבד.

כלומר, אם חל עצרת שבשנה אחת ביום ראשון, אזי עצרת שאחריו תחול ביום חמישי, [כעבור ארבעה ימים בשבוע] וכן בראש השנה.

מפני שלעולם שנת הלבנה היא 354 יום:

350 יום, הרי הם 50 שבועות שלמים, ונותרו עוד ארבעה ימים.

וחדש אחד 30 יום, והוא נקרא מלא או מעובר [שהוא יותר מכ"ט י"ב תשצ"ג].

487. כבר התבאר [בהערה הקודמת] שהחדש הוא 29 ימים, 12 שעות, ועוד 793/1080. ומאחר שיש יותר מ— 1/2 29 יום בחדש, יוצא שלאחר שלש שנים, ובהם שלשים ושש חדשים, מצטברים החלקים הללו ליום שלם, ועוד 876 חלקים.

ולפיכך הגמרא במסכת ערכין ט ב [ומובא בתוספות כאן בקיצור] אומרת שאחת לשלש שנים מעברים חדש נוסף. ויש בין עצרת לעצרת 5 ימים. וכן אחת לשלשים שנה מצטבר יום נוסף, על ידי כל החלקים שנותרים לאחר שהוספנו יום בכל שלש שנים.

ואחרים דיברו על הימים שיש בכל שנה בין עצרת לעצרת. ולא על השנים הנ"ל, שמוסיפים בהם יום או יומיים.

ומבואר בגמרא ורש"י שם, שאחרים באו

486. מחזור הלבנה הוא "כ"ט י"ב תשצ"ג". כלומר — 29 ימים שלמים, ועוד 12 שעות. ועוד 793 חלקים מתוך השעה. שחכמים חילקו את השעה ל— 1080 חלקים. והטעם שחילקו את השעה ל— 1080 חלקים, היות שאפשר לחלק את המספר הזה לחצי, שלישי, רבע, וכו' עד עשירית, חוץ משביעית, ואף אפשר לחלק אותו לחצי ורבע של עשירית ואפשר להשתמש בזה לחשבונות החודש. רמב"ם קדוש החדש פרק ו.

אין מקדשים את החדש אלא בימים שלמים [ולכן אין מקדשים את החדש באמצע היום לאחר שעברו "כ"ט י"ב תשצ"ג"]. שנאמר [במדבר יא]: "עד חדש ימים". מכאן שמחשבים חדש על ידי ימים שלמים, ולא על ידי שעות. [מגילה ה א. רמב"ם קידוש החדש תחילת פרק ח].

לפיכך עושים חדש אחד 29 יום, והוא נקרא חדש חסר [מפני שהוא פחות מכ"ט ימים י"ב שעות ותשצ"ג חלקים]

חסר, (488) והרי הוא מוסיף יום אחד מעבר לשבועות השלמים [28 יום הם 4 שבועות שלמים, ויום אחד מיותר].

זו דעת אחרים.

אבל דעת רבי יהושע בן לוי כחכמים, ולפיכך אמר שמאיימים על העדים כדי לעבר את החדש, אבל לא כדי לקדשו.

רב דימי מנהרדעא מתני בדברי רבי יהושע בן לוי איפכא:

מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו, שיעידו שקר, שהלבנה התחדשה ביום השלשים, כדי לקדשו לפני זמנו.

ואין מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו, שלא יעידו שראו את חידוש הלבנה, כדי לעברו.

מאי טעמא?

כ-ב ומשנינן: **האי**, כאשר החדש נראה ביום השלשים, ואין העדים מעידים על הדבר, הרי זה **מחזי כשקרא**.

השקר גלוי לרבים, מפני שיש הרבה אחרים שראו את הלבנה, ונראה שבית דין עיברו את החדש על ידי שקר.

אבל **האי**, כאשר החדש לא נראה בזמנו, הרי גם אם העדים יעידו בשקר שראוהו, בכל זאת, **לא מחזי כשקרא**.

אין השקר הזה גלוי לרבים, שהרי אף על פי ששאר האנשים לא ראו שהתחדשה הלבנה, יתכן שהעדים ראו.

והגמרא ממשיכה לעסוק בענין קידוש החדש:

אמר שמואל: יכילנא לתקוני לכולה גולה, אני יכול להתקין את סדר השנים והחדשים לכל בני הגולה, בלי לראות את הלבנה, מפני שאני בקי במהלך הלבנה ובסדר המזלות. ואם הייתי צריך לקבוע לוח שנה, הייתי מסוגל לעשות זאת.

אמר ליה אבא אבוה דרבי שמלאי לשמואל: האם ידע מר, האי מילתא דתניא בסוד העיבור, האם יודע הרב, מה הוא הביאור בדברי הברייתא הנקראת "סוד העיבור", שנאמרו בה דברים ברמז.

"נולד קודם חצות או נולד אחר חצות". יש חילוק בין אם היה מולד הירח קודם חצות או אחר חצות. ודבר זה רמז הוא.

אמר ליה שמואל: לא ידעתי מובנו.

אמר ליה אבא, אבוה דרבי שמלאי: מדהא לא ידע מר, איכא מילתא אחרנייתא דלא ידע מר. ממה שאתה לא יודע את המושג הזה, נראה שיש דברים נוספים שאינך יודע.

כי סליק רבי זירא, כאשר רבי זירא עלה לארץ ישראל, שלח לחו, לחבריו שבבבל, שני דברים שלמד בארץ ישראל:

488. הטורי אבן [ד"ה תיובתא] פירש שעושים את שני חדשי אדר שבשנה מעוברת חסרים. אבל האחרונים הביאו שבגמרא ערכין ט ב

להשמיענו שאפילו אם לא נראתה הלבנה מקדשים את החדש על פי החשבון. ואין אומרים שמצוה לקדש על פי הראיה.